

Do třetice o detektivce a navíc o filmovém řemesle
s Ivanem Soeldnerem

Sešli jsme se u kávy a shodli jsme se, že tu polemiku, která mezi námi vznikla v 6. a 7. čísle *Hosta*, zavinilo několik nepřesných formulací v článku *Detektivka chce vtip*. Oba jsme vlastně mysleli na totéž: aby detektivka byla konečně uznána za plnoprávný žánr...

Dohodli jsme se tedy, ale přesto se chceme přít. V *Literárkách* totiž vyšel brzy po našich člancích tradiční filmový sloupek, jehož autor „ajl“ se pokouší uvést na pravou míru vysoká ocenění filmu *Kde alibi nestačí*. („Ajl“ tak tvoří celou třetinu renomovaných odpůrců této detektivky, neboť proti ní vystoupili včetně něho celkem tři kritikové.)

Autor sloupku tvrdí, že *Alibi* je bezduchá kopie, omezující se „jen na několik vnějších atributů a motivací, a jen pramálo postihuje podstatu věci“. Nejvíce mu vadí, že to, „co vypadá jako dobré řemeslo, je řemeslem spíše dobře okopírovaným“. Takovou výtku pokládáme za nesmyslnou. Neboť co je to okopírované řemeslo? Když udělá truhlář pevnou, pohodlnou židli, jsou všechny další dobře udělané židle okopírované?

Řemeslo nelze kopírovat. Řemeslu se lze naučit. Teprve dobře zvládnuté řemeslo může vést ke skutečné umělecké **tvorbě**. Opačný směr, jak známo, sledují diletanti a grafomani.

Dále soudíme, že řemeslo existuje jen jedno. Jestliže tedy řemeslo detektivky nejlépe ovládají v klasických zemích kriminálního žánru, nelze v uznávání tohoto faktu spatřovat „krasopisné opisování“, ale objektivní soud. Osvojování si a ovládnutí řemesla není hřích, ale nutnost.

Je zajímavé, že v těchto otázkách má současná mladá umělecká generace mnohem jasněji než mnozí kulturní harcovníci, kteří po léta citovali a citují: Učit se, učit se, učit se!, ale nikdy se nedokáží zbavit podezíravosti k tvůrčímu zaujetí pro způsob.

„Ajl“ ve svém sloupku jmenuje některé sovětské filmy v souvislosti se svou protiřemeslnou koncepcí. Avšak my pokládáme třeba právě Čuchraje za typického představitele té generace, která si uvědomila, že umění není ani žvanění, ani ideový exhibicionismus, ale cílevědomá práce.

Autoři filmu *Kde alibi nestačí* řemeslo znají. Neokopírovali je, ale naučili se mu. Dejme však „ajl“ právo pochybovat o tom, zdali svou dovednost dobře využili, neboť o to jde. „Ajl“ na tomto místě spíná ruce, že prý Karel Cop a Vladimír Čech si udělali z dovednosti alibi, za kterým ukrývají „hrubá provinění proti věrnosti skutečnosti, jež je právem největší ctižádostí současné kinematografie a pro kterou má

právě socialistická kinematografie **teoreticky** (podtrženo námi) nejlepší předpoklady“.

Vezměme si tři naše nejlepší detektivky: *105 % alibi*, *Páté oddělení* a *Kde alibi nestačí*. Největší půvab prvé spočíval v tom, že dovedla zavést diváka do velice skutečného prostředí průmyslového města, že vytvořila hlavní hrdiny ze dvou prostých chlapců. *Páté oddělení* se pohybovalo poněkud nad zemí, bylo to vinou scénáře, ale Jindřich Polák díky svému živelnému odporu vůči nadnesenosti a inscenačnímu patosu dokázal dát filmu civilní a dnešní tvář. Ale *Kde alibi nestačí* – hrůza! – se odehrává v Karlových Varech, v mezinárodním hotelu vedeném „byvším“ ředitelem, kde flákající se paničky myslí nejvíce na golf a jiné nemravnosti a kde si podávají podvodníci ruce. Podle „ajl“ je to všechno omšelá veteš. No a co má být? Kde je zde prohřešek proti pravdě? Vždyť mnoho ředitelů hotelů je vesměs byvších bez uvozovek. A prostředí mezinárodních hotelů, to jsou u nás poslední ostrůvky tamtoho způsobu života, za které nemůžeme my, ale ti, kteří jej sem přivážejí. Cizinci jsou preferováni, říká „ajl“. Nu ovšem! Jsou preferováni na celém světě. To není ani tak záležitost morální jako ekonomická. Tuzexové slečny, které zdobí bar v onom hotelu, jsou bohužel také skutečnost nejskutečnější. „Ajl“ je ještě neviděl?

Je nanejvýš logické, že v tomto „svérázném“ prostředí budou mít příslušníci VB Tůma a Líbal více příležitosti k činnosti než dejme tomu v brigádě socialistické práce nebo v jeslích.

Tolik tedy o detektivkách. „Ajl“ si ulehčil práci, když si vybral právě tento žánr, aby mohl vzdychat nad tím, že náš film začal „pomalu a **cílevědomě** (podtrženo námi) hledat alibi v řemesle, ve starých vzorech, pravzorech, schématech a konstrukcích“. I kdyby to byla pravda, detektivka za to nemůže. Ale ona to pravda není. Citovaná věta křivdí režii a ignoruje scénáře, neboť současný stav československého filmu je charakterizován především tím, že umění a technika scénáře je na velmi nízké úrovni, takže o nějakém řemesle v něm nemůže být řeč. A bez scénáře československé *Čisté nebe* nevznikne, i kdybychom měli desetkrát více režisérů, než máme.

září 1961